

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

styczeń-luty-marzec

Nr 42
(1/2018)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPUKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walenty GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 | e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

ANDRZEJ MARIAN ŚWIĄTKOWSKI *Specyficzne pojmowanie badań i metod empirycznych w prawie pracy* | 9

ANDRZEJ SZYMAŃSKI *Gdy bezprawie było prawem. Kilka przykładów dyskryminacji ludzi wierzących w Polsce Ludowej* | 39

ZBIGNIEW KLIMIUK *Metody i formy popierania polskiego eksportu w okresie międzywojennym. Bezpośrednie formy popierania eksportu (część II)* | 61

EDYTA SOKALSKA *Policentryzm jako strukturalna podstawa amerykańskiego federalizmu w recepcji Vincenta Ostroma* | 85

TOMASZ RAKOCZY *Struktury prawne i organizacyjne Kościołów Ewangelickich w zakresie środków społecznego przekazu* | 100

GRZEGORZ WOLAK *O pojęciu uprawnionego w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów* | 116

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Ekonomiczno-prawne aspekty upadłości konsumenckiej* | 145

BARTOSZ BACIA, PATRYK TOPOROWSKI *Instrument wielostronny MLI – nowa era w międzynarodowym prawie podatkowym* | 159

MAŁGORZATA CHROSTOWSKA *Zagrożenie utraty stabilności systemu finansów publicznych - system ochrony zdrowia w zestawieniu ze starzejącym się społeczeństwem* | 182

MICHAŁ GRUDECKI *Kilka słów o racjonalnym przestępcy w świetle wybranych nowelizacji Kodeksu karnego z lat 2015 – 2017* | 198

AGATA BARAN *Rozwój regulacji dotyczących migracji zarobkowej w Polsce w okresie międzywojennym* | 213

TOMASZ GUZIK *Ocena instytucji ekstradycji z perspektywy ekonomicznej analizy prawa* | 240

KATARZYNA SICZEK *Strasburskie standardy rzetelnego przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych na przykładzie skarg wniesionych przeciwko Polsce* | 256

ADRIAN ROMKOWSKI *Przepisy karne ustawy o ochronie danych osobowych z dnia 29 sierpnia 1997 r. w kontekście standardów ochrony danych osobowych w rozporządzeniu GDPR (RODO) z dnia 27 kwietnia 2016 r.* | 268

MARLENA STRADOMSKA, TOMASZ SŁAPCZYŃSKI *Przymusowe leczenie osób chorych psychicznie i uzależnionych - perspektywa prawno - psychologiczna* | 307

BARTŁOMIJ BIGA *Ekonomiczna analiza patentu w trzech wymiarach* | 323

Glosa

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 lipca 2017 r., II OSK 2766/15* | 340

Contents

Articles

ANDRZEJ MARIAN ŚWIĄTKOWSKI *Distinctive concept of empirical research orientations and methods in labour law* | 9

ANDRZEJ SZYMAŃSKI *When lawlessness became law. A few examples of the discrimination of the people believing in the Polish People's Republic* | 39

ZBIGNIEW KLIMIUK *Methods and forms of promoting Polish exports in the interwar period. Direct actions aimed at expanding the country's exports (part II)* | 61

EDYTA SOKALSKA *Polycentrism as the structural basis for American federalism in the reception of Vincent Ostrom* | 85

TOMASZ RAKOCZY *Legal and organization structures of Evangelical Churches in the area of means of social communication* | 100

GRZEGORZ WOLAK *About the Notion of Entitled Party within Article 6 of the Act of 18 October 2006 on Liquidation of Unclaimed Deposits* | 116

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Economic and legal aspects of personal bankrupcty* | 145

BARTOSZ BACIA, PATRYK TOPOROWSKI *MLI: the new era in international tax law* | 159

MAŁGORZATA CHROSTOWSKA *The risk of the loss of the stability of the public finance system - health care system in correlation with the aging society* | 182

MICHAŁ GRUDECKI *A few words about the rational offender in the light of selected amendments of the Polish Penal Code from 2015-2017* | 198

AGATA BARAN *Development of the legislation on labour migration in Poland during the interwar period* | 213

TOMASZ GUZIK *The Evaluation of Extradiction from the perspective of Economic Analysis of Law* | 240

KATARZYNA SICZEK *Strasbourg's fair trial standards regarding proceedings with examination of aggrieved minor by the example of applications against Poland* | 256

ADRIAN ROMKOWSKI *Criminal infringements of the ustawa o ochronie danych osobowych 1997 in the perspective of personal data protection standards of the General Data Protection Regulation 2016* | 268

MARLENA STRADOMSKA, TOMASZ SŁAPCZYŃSKI *Forced treatment of people who suffer from mental disorders and addicted person in legal-psychological perspective* | 307

BARTŁOMIEJ BIGA *The Economic Analysis of Patent in Three Dimensions* | 323

Gloss

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Supreme Administrative Court of 6 July 2017 file ref. II OSK 2766/15* | 340

Grzegorz Wolak

O pojęciu uprawnionego w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów

About the Notion of Entitled Party within Article 6 of the Act of 18 October 2006 on Liquidation of Unclaimed Deposits

Wprowadzenie

W artykule omówiona zostanie problematyka odnosząca się do pojęcia uprawnionego do odebrania depozytu w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów¹. Sprawy o stwierdzenie likwidacji niepodjętych depozytów nie są wcale takie rzadkie na wokandach wydziałów cywilnych polskich sądów powszechnych. Kwestia właściwego rozumienia pojęcia uprawnionego do odebrania depozytu ma dlatego nie tylko teoretyczne, ale także praktyczne znaczenie.

W praktyce nieraz zdarza się, że wobec śmierci osoby uprawnionej do odbioru depozytu, nie wiadomo, komu należy wydać przedmiot depozytu. Rodzi to też problem tego, czy przechowawca depozytu winien czynić starania mające na celu ustalenie kręgu spadkobierców po uprawnionym np. na drodze postępowania sądowego o stwierdzenie nabycia spadku². Wątpliwości może też budzić to, czy w zakres kognicji sądu w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji depozytu

¹ Dz.U. z 2006 r., Nr 208, poz. 1537 ze zm., cyt. dalej jako ustawa, bądź jako u.l.n.d.

² Drugi przewidziany obowiązującym prawem sposób stwierdzenia nabycia praw do spadku, jakim jest notarialny akt poświadczenia dziedziczenia nie ma w tym przypadku zastosowania. Krąg podmiotów uprawnionych do uzyskania notarialnego poświadczenia dziedziczenia został bowiem ograniczony do osób, które mogą być brane pod uwagę jako spadkobiercy ustawowi lub testamentowi (art. 95b ustawy z dnia 14 lutego 1991r. Prawo o notariacie).

wchodzi badanie, czy osoba wskazana we wniosku jako uprawniona do odebrania depozytu, jest nią rzeczywiście. Orzecznictwo sądów powszechnych nie jest jednolite w tej kwestii, o czym będzie mowa dalej.

Depozyt i jego likwidacja

Likwidacja depozytu (sądowego, pozasądowego) może nastąpić poprzez: odebranie przedmiotu świadczenia z depozytu przez dłużnika, wydanie przedmiotu świadczenia wierzycielowi (bądź jego następcy prawnemu), definitywne przejście przedmiotu świadczenia na własność Skarbu Państwa³. W tym ostatnim przypadku zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów. Jak się wydaje, w praktyce częstsze są przypadki depozytów sądowych.

Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów reguluje zasady i tryb likwidacji niepodjętych depozytów znajdujących się w dyspozycji jednostek sektora finansów publicznych (art. 2 ust. 2 tej ustawy w zw. z art. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁴). Jednostkami tymi są m.in. organy ochrony prawa, a więc prokuratury i sądy⁵. Są nimi też domy pomocy społecznej. Domy pomocy społecznej, utworzone przez jednostkę samorządu terytorialnego, działają w formie tzw. zakładu publicznego (administracyjnego), czyli określonego w art. 14 pkt 7a ustawy o finansach publicznych samorządowego zakładu budżetowego. Nierzadko po pensjonariuszach takich domów pozostają środki pieniężne, które zostają złożone do depozytu sądowego wobec braku wiedzy kierowników tych jednostek budżetowych odnośnie do tego komu mają być wydane. Uprawnienie takiego domu pomocy społecznej do przechowywania depozytów wynika z § 5 ust. 1 pkt 3 lit. h rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012

³ Zob. T. Demendecki, Komentarz do art. 693 Kodeksu postępowania cywilnego, (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-729, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2017, LEX.

⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2017, poz. 2077.

⁵ W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2011 r. I KZP 14/11, OSNKW 2011, nr 11, poz. 98, (z aprobowaną glosą M. Siwka, LEX), trafnie uznano, że: „W razie złożenia rzeczy do depozytu sądowego na podstawie art. 231 § 1 k.p.k. koszty przechowania i utrzymania rzeczy w należyłym stanie, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. Nr 208, poz. 1537, ze zm.) ponosi ta jednostka sektora finansów publicznych (prokuratura albo sąd), która wydała orzeczenie w tym przedmiocie (do czasu uiszczenia ich przez uprawnionego do odbioru rzeczy - art. 8 ust. 2 tej ustawy)”.

r. w sprawie domów pomocy społecznej⁶, w którym wskazano, że dom pomocy społecznej, niezależnie od typu, świadczy usługi wspomagające, polegające m.in. na zapewnieniu bezpiecznego przechowywania środków pieniężnych i przedmiotów wartościowych. W wyniku złożenia przedmiotu przez pensjonariusza do depozytu oraz jego przyjęcia przez dom pomocy społecznej dochodzi do nawiązania relacji umownej przechowania lub umowy depozytu nieprawidłowego (art. 835-845 k.c.).

Depozytami w rozumieniu tej ustawy są: a) środki pieniężne, papiery wartościowe i rzeczy złożone do depozytu albo depozytu sądowego, b) rzeczy stanowiące dowody rzeczowe oraz rzeczy zatrzymane, co do których zapadło prawomocne orzeczenie o wydaniu ich uprawnionemu lub złożeniu do depozytu sądowego, c) środki pieniężne, papiery wartościowe i rzeczy złożone do depozytu jako kaucje i wadia (art. 2 pkt 1). Ustawy nie stosuje się do rzeczy, pieniędzy i papierów wartościowych złożonych do depozytu, jeżeli przepisy szczególne regulują postępowanie związane ze złożeniem ich do depozytu i likwidacją w razie ich niepodjęcia (art. 3).

Warto wskazać ponadto, że pieniądze, dokumenty, rzeczy składane i pozostawione przez komornika w depozycie sądowym stosownie do przepisów części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego (np. w oparciu o art. 808 § 1, 852, 862 § 1, 888 § 1, 1024 § 1 pkt 4, 1029 § 1, 1033 § 1, 1042 § 1 k.p.c.) są depozytami w rozumieniu art. 2 w zw. z art. 1 ust. 1 ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów⁷.

Stosownie do art. 4 ust. 1 ustawy, likwidacja niepodjętego depozytu z mocy prawa następuje w razie niepodjęcia depozytu przez uprawnionego, mimo upływu terminu do odbioru depozytu. Termin do odbioru depozytu wynosi 3 lata od dnia doręczenia wezwania do odbioru uprawnionemu lub wezwania, o którym mowa w art. 6 ust. 5 (art. 4 ust. 2).

Przepis art. 6 reguluje kwestię wezwania do odbioru depozytu. Przewiduje on, że:

- przechowujący depozyt jest obowiązany **wezwać uprawnionego** do odbioru depozytu w terminie, o którym mowa w art. 4 ust. 2, oraz pouczyć go o skutkach jego niepodjęcia (ust. 1),

⁶ Dz.U. z 2012 r., poz. 964 ze zm.

⁷ Zob. A. Marciniak, Sądowe postępowanie egzekucyjne, Warszawa 2013, s. 390-391, przypis nr 1; uchw. składu siedmiu sędziów SN z dnia 5 grudnia 1986r., III CZP 62/86, OSNCP 1987, nr 10, poz. 146.

- wezwanie do odbioru depozytu powinno nastąpić niezwłocznie po jego złożeniu lub uzyskaniu wiadomości o wystąpieniu okoliczności, która umożliwia odebranie tego depozytu (ust.2),
- w przypadku gdy nie jest znane miejsce zamieszkania lub siedziba uprawnionego, przechowujący depozyt występuje do organu prowadzącego właściwą ewidencję, rejestr lub zbiór danych o udzielenie informacji umożliwiających ustalenie tego miejsca (ust. 3),
- w przypadku gdy uprawniony nie jest znany albo nie jest możliwe ustalenie jego miejsca zamieszkania albo siedziby na podstawie ewidencji, rejestrów lub zbiorów danych, wezwanie do odbioru może nastąpić po upływie 3 lat od dnia złożenia przedmiotu do depozytu (ust.4),
- w przypadku braku możliwości doręczenia wezwania do odbioru depozytu lub nieustalenia uprawnionego, przechowujący depozyt jest obowiązany dokonać wezwania poprzez jego wywieszenie na tablicy informacyjnej w swojej siedzibie na okres 6 miesięcy. Jeżeli szacunkowa wartość depozytu przekracza kwotę 5 000 zł, przechowujący depozyt zamieszcza również ogłoszenie w dzienniku poczytnym w danej miejscowości lub w Biuletynie Informacji Publicznej (ust. 5).

Przytoczyć należy jeszcze przepisy tytułu II działu V Rozdziału 3 kodeksu postępowania cywilnego „Postępowanie w sprawach o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu”, które stosuje się w sprawach o stwierdzenie likwidacji niepodjętych depozytów, o ile przepisy innych ustaw nie stanowią inaczej (art. 683¹⁸ § 1 k.p.c.). W sprawach tych właściwy jest sąd miejsca złożenia depozytu (§ 2).

Przepis art. 683¹⁹ § 1 k.p.c. stanowi, że we wniosku o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu należy: 1) wskazać okoliczności, w których nastąpiło złożenie depozytu; 2) dokładnie określić depozyt podlegający likwidacji; 3) wskazać osobę, która jest uprawniona do odbioru depozytu. W myśl jego § 2 w przypadku gdy nie jest znana osoba uprawniona do odbioru depozytu lub nie jest znane jej miejsce zamieszkania lub siedziba, wnioskodawca jest obowiązany przedstawić dowody potwierdzające dokonanie czynności mających na celu wyjaśnienie tych okoliczności. Czynności te mogą polegać na wystąpieniu przechowującego depozyt do organu prowadzącego właściwą ewidencję, rejestr lub zbiór danych o udzielenie informacji, umożliwiających ustalenie miejsca zamieszkania lub siedziby uprawnionego.

Sprawę o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu – odmiennie niż w przypadku sprawy o zezwolenie na złożenie do depozytu sądowego⁸ - sąd może wszcząć z urzędu (art. 693²⁰ k.p.c.). Uczestników, którzy nie są znani lub których miejsce zamieszkania lub siedziba nie jest znane, sąd wzywa do udziału w postępowaniu przez obwieszczenie publiczne w budynku sądowym (693²¹ k.p.c.). Do wykonania orzeczenia o stwierdzeniu likwidacji niepodjętego depozytu jest obowiązany naczelnik właściwego urzędu skarbowego w trybie i na zasadach określonych w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 693²² k.p.c.). Zakres kognicji sądu w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu jest wąski, wszak ograniczony do ustalenia dwóch kwestii: dokonania i poprawności wezwania osoby uprawnionej do odebrania depozytu oraz bezskuteczności upływu 3-letniego terminu do odbioru depozytu.

Z uwagi na pewien związek sprawy o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego oraz o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu, warto wreszcie wskazać, że przepis art. 693 k.p.c. przewiduje, że we wniosku o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego należy: 1) określić zobowiązanie, przy wykonaniu którego składa się przedmiot; 2) przytoczyć okoliczności uzasadniające złożenie; 3) dokładnie oznaczyć przedmiot, który ma być złożony; 4) wskazać osobę, której przedmiot ma być wydany, oraz warunki, pod którymi wydanie ma nastąpić. Jeśli idzie o ten ostatni wymóg, to wskazanie osoby, której przedmiot depozytu ma być wydany może polegać albo na wskazaniu imienia i nazwiska w odniesieniu do osób fizycznych, albo wskazaniu nazwy osoby prawnej, ale także poprzez wskazanie innych elementów umożliwiających identyfikację podmiotu uprawnionego takich jak NIP, KRS, jak również poprzez opis, iż będą to następcy prawni, a więc także spadkobiercy, danej osoby⁹. W myśl art. 693¹ k.p.c. w postępowaniu o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego sąd nie bada prawdziwości twierdzeń zawartych we wniosku, ograniczając się do oceny, czy według przytoczonych okoliczności złożenie do depozytu jest prawnie uzasadnione.

Jak trafnie wywodzi K. Markiewicz¹⁰, ponieważ z istoty depozytu sądowego wynika czasowa forma jego przechowania, ustawodawca nakazuje wskazać

⁸ Postępowanie w sprawie o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego może być wszczęte wyłącznie na wniosek zainteresowanego (tak trafnie np. T. Demendecki, Komentarz do art. 693 Kodeksu postępowania cywilnego, (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-729, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2017, LEX).

⁹ Zob. I. Gil (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2017, Komentarz do art. 693 k.p.c., pkt V, Legalis.

¹⁰ Zob. K. Markiewicz (w:) K. Piasecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 367–729, Warszawa 2016, Komentarz do art. 693 k.p.c., pkt 5, Legalis.

osobę, której przedmiot ma być wydany, oraz warunki, pod którymi wydanie ma nastąpić. Tylko jednak pierwszy z tych wymogów ma charakter obligatoryjny. Wskazanie osoby może polegać na podaniu imienia i nazwiska (nazwy) wierzyciela (osoby uprawnionej). Szczególnego znaczenia nabiera tu podanie adresu zamieszkania lub siedziby takiej osoby. Wnioskodawca może też wskazać kilka osób jako uprawnionych do odbioru (łącznie lub oddzielnie). Może też, szczególnie gdy zdeponowanie wiąże się z brakiem wiedzy co do osoby uprawnionej (art. 467 pkt 1 i 3 k.c.), wskazać je w sposób opisowy (następca prawny, spadkobierca), aczkolwiek zawsze jak najbardziej precyzyjnie. W tej drugiej sytuacji zwykle będzie się to łączyło ze wskazaniem warunków wydania (np. przedłożenia orzeczenia rozstrzygającego spór). Co do zasady dopuszczalne jest uzależnienie wydania przedmiotu depozytu od warunków, które mogłyby być stawiane wierzycielowi przy odbiorze świadczenia, np. pokwitowanie (art. 463 k.c.).

Wadliwe określenie warunków we wniosku i ich zaakceptowanie w postanowieniu sądu skutkować może tym, że depozyt nie będzie mógł być odebrany (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 lipca 2005 r., II PK 405/04¹¹ oraz z dnia 15 kwietnia 2005 r., I CK 735/04¹²). W piśmiennictwie wskazuje się, że w sytuacji gdy wnioskodawca warunków tych nie stawia, powinien jasno określić swoje stanowisko, wskazując, że wydanie ma nastąpić bez konieczności spełnienia jakiegokolwiek warunku. Wskazanie przez dłużnika, że wydanie podmiotowi uprawnionemu ma nastąpić bezwarunkowo, uznać można za spełnienie wymogów formalnych¹³.

Zdaniem M. Kaczyńskiego¹⁴, wniosek w takiej sprawie powinien zawierać wskazanie osoby, której przedmiot ma być wydany, oraz warunki, pod którymi

¹¹ OSNAPiUS 2006, nr 11–12, poz. 177. Teza tego orzeczenia brzmi następująco: „Pracownik, który nie był uczestnikiem postępowania rejestrowego może domagać się jego wznowienia (art. 524 § 2 k.p.c.), jeżeli doszło do zakończenia postępowania likwidacyjnego i wykreślenia pracodawcy będącego osobą prawną z Krajowego Rejestru Sądowego przed zakończeniem sprawy z powództwa pracownika przeciwko pracodawcy o zasądzenie świadczenia ze stosunku pracy, a w toku postępowania likwidacyjnego pracodawca złożył do depozytu sądowego określoną kwotę pieniężną na zaspokojenie roszczeń pracownika, przy zastrzeżeniu warunku jej wypłaty polegającego na przedłożeniu prawomocnego wyroku sądu pracy zasądzającego tę należność, gdy ziszczenie tego warunku jest niemożliwe wobec umorzenia postępowania”.

¹² Prawo Bankowe 2006, nr 7-8, z głosem K. Markiewicza, „Państwo i Prawo” 2007, nr 4, s. 141–146.

¹³ Zob. J. Broł, Depozyty sądowe. Praktyka sądowa. Wnioski *de lege ferenda*, Warszawa 2003, s. 98; K. Markiewicz, Postępowanie w sprawach depozytowych, Warszawa 2007, s. 269.

¹⁴ Zob. M. Kaczyński (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-729, pod red. A. Góry-Błaszczkowskiej, Warszawa 2015, Komentarz do art. 693 k.p.c., pkt II, ppkt 4, Legalis.

wydanie ma nastąpić. Wskazanie osoby powinno polegać na podaniu jej indywidualnych danych osobowych – imienia, nazwiska, adresu, a w wypadku osoby prawnej – m.in. firmy. Najczęściej osobami uprawnionymi do odbioru są wierzyciele, ich spadkobiercy lub następcy prawni. Może zajść jednak sytuacja, w której wnioskodawca, w momencie składania depozytu, nie zna osoby uprawnionej do jego odbioru. Wówczas powinien, na ile to możliwe, dokładnie określić osobę upoważnioną do odbioru depozytu, np. przez zadecydowanie, że depozyt może odebrać osoba, która wykaże upoważniające ją do tego orzeczenie sądu.

Pojęcie uprawnionego w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów

W uchwale z dnia 15 września 2017r., III CZP 39/17¹⁵ Sąd Najwyższy uznał, że: „Jeżeli osoba uprawniona do odbioru depozytu zmarła, jej spadkobierca jest uprawnionym w rozumieniu przepisów art. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. Nr 208, poz. 1537 ze zm.)”. Stanowiła ona odpowiedź na następujące pytanie prawne Sądu Okręgowego w Olsztynie: „Czy pojęcie uprawnionego w rozumieniu art. 6 ust. 1 i ust. 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. z 2006 r. Nr 208 poz. 1537 ze zm.) jest tożsame z pojęciem spadkobiercy w rozumieniu kodeksu cywilnego?”

Nie mogę oprzeć się wrażeniu, że pytanie to ujęte zostało dość niefortunnie. W gruncie rzeczy chodzi tu bowiem o to, czy uprawnionym w rozumieniu art. 6 ust. 1 i ust. 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów, w przypadku jego śmierci, jest jego spadkobierca, którego następstwo prawne winno być wykazane postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku bądź notarialnym aktem poświadczenia dziedziczenia. Uprawnionym może wszak być inny podmiot niż osoba fizyczna. Tymczasem jest oczywiste, że o dziedziczeniu jako sukcesji uniwersalnej *mortis causa*, tak samo jak i o spadkobiercy jako następcy pod tytułem ogólnym (sukcesorze uniwersalnym) można mówić tylko w przypadku śmierci osoby fizycznej. Przepisy księgi IV kodeksu cywilnego nie odnoszą się do skutków ustania bytu osób prawnych i tzw. ułomnych osób prawnych (art. 33 ¹ k.c.). Ponadto jest oczywistym, że jeśli uprawniony zmarł, mamy do czynienia z przejęciem jego uprawnienia przez następcę prawnego.

¹⁵ Niepubl., dostępna na stronie internetowej Sądu Najwyższego - www.sn.pl.

Prima facie możliwe wydają się dwa, przy tym przeciwstawne, rozwiązania omawianej kwestii.

Pierwsze stanowisko

Pierwsze, w myśl którego osoba uprawniona do odbioru depozytu winna być wskazana we wniosku wszczynającym postępowanie o likwidację niepodjętego depozytu, brak jest natomiast wymagania udokumentowania lub uprawdopodobnienia, że jest ona osobą uprawnioną od odbioru niepodjętego depozytu. Tym samym w przypadku śmierci uprawnionego do odbioru depozytu, brak jest podstaw do żądania wykazania postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku bądź notarialnym aktem poświadczenia dziedziczenia, iż określone osoby są jego następcami prawnymi *mortis causa*.

Za tym poglądem przemawia przede wszystkim argument odnoszący się do tego, że w sprawach o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu sąd bada jedynie dwie przesłanki: czy wierzyciel został skutecznie wezwany do jego odbioru i czy termin odbioru depozytu upłynął bezskutecznie. Żadne inne kwestie nie są przedmiotem kognicji sądu w tym postępowaniu. Taki kierunek wykładni może uzasadniać również m.in. konstrukcja ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów. W uzasadnieniu projektu tej ustawy¹⁶ możemy przeczytać m.in., że:

- „Wskazanie w art. 4 ust. 2 rocznego terminu do podjęcia depozytu wydaje się być rozwiązaniem optymalnym, bowiem termin dłuższy nie znajduje racjonalnego uzasadnienia w świetle konstytucyjnych gwarancji ochrony prawa własności. Dodatkowym zabezpieczeniem tych praw przysługujących osobom, których nie ustalono lub których miejsce zamieszkania lub siedziby nie jest znane, jest unormowanie zawarte w art. 6 ust. 4, zastrzegające, że wezwanie do odbioru (w formie zastępczej) może nastąpić dopiero po 3 latach od dnia złożenia przedmiotu do depozytu”.
- „W art. 6 określono obowiązki przechowującego w zakresie wezwania i pouczenia osób uprawnionych do odbioru depozytu. Wskazana w art. 6 ust. 5 wartość graniczna depozytu (5 000 zł) ma na celu ograniczenie ogłoszeń prasowych do wypadków istotnych. W przypadku depozytów, co do których nie wiadomo kto jest osobą uprawnioną lub nie jest znane

¹⁶ Uzasadnienie projektu ustawy dostępne jest na stronie internetowej Sejmu RP; www.sejm.gov.pl.

jej miejsce zamieszkania, wszczęcie procedury likwidacyjnej określonej w art. 6 nie może rozpocząć się wcześniej niż po upływie 3 lat. Wydaje się, że przechowywanie przez Skarb Państwa depozytów przez tak długi okres czasu w sposób wystarczający zabezpiecza prawa osób uprawnionych do jego odbioru. Ochrona przyznana uprawnionemu jest bowiem nie mniejsza niż ochrona właściciela rzeczy zagubionej, skradzionej lub w inny sposób utraconej, która została nabyta przez osobę trzecią w dobrej wierze (art. 169 k.c.).”

Ponadto przepisy ustawy wymagają jedynie zawiadomienia osoby uprawnionej, a przepisy kodeksu postępowania cywilnego nakazują wskazanie osoby uprawnionej do odbioru depozytu we wniosku wszczynającym postępowanie, brak natomiast wymagania udokumentowania lub uprawdopodobnienia, że zawiadomiony jest osobą uprawnioną od odbioru niepodjętego depozytu. Wymagane jest zabezpieczenie możliwości odbioru depozytu, natomiast przepisy nie wymagają ustalenia, komu on się należy, a orzeczenie o likwidacji depozytu ma charakter deklaracyjny.

Na takim stanowisku stanął np. Sąd Okręgowy w Krakowie w postanowieniu z dnia 14 września 2016r., II Ca 1504/16. W wyniku rozpoznania apelacji wnioskodawcy, zmienił on postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa – Krowodrzy w Krakowie z dnia 20 maja 2016 r., I Ns 389/16/K w pkt II w ten sposób, że stwierdził, iż Skarb Państwa nabył przez likwidację niepodjętego depozytu środki pieniężne pozostawione przez zmarłego J. G. w kwocie 146,63 zł wraz z oprocentowaniem, zdeponowane na koncie depozytowym (...) w W., za okres od dnia złożenia depozytu do dnia jego likwidacji.

W sprawie tej Sąd Rejonowy oddalił wniosek Powiatu (...) o likwidację niepodjętego depozytu. Powołał się na treść art. 4 ust 1 i 2 oraz art. 6 ust 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów i wskazał, że na chwilę obecną nie został ustalony krąg spadkobierców zmarłego J.G. Zgodnie bowiem z art. 1025 § 2 k.c. domniemywa się, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku albo poświadczenie dziedziczenia, jest spadkobiercą. W przedmiotowej sprawie wnioskodawca wezwał do odbioru depozytu brata zmarłego, który jednak nie legitymował się wyżej wymienionymi dokumentami potwierdzającymi uzyskanie przez niego praw do spadku. Stosownie zatem do treści art. 6 ust. 5 ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów, wnioskodawca winien dokonać wezwania następców prawnych zmarłego poprzez wywieszenie wezwania na tablicy informacyjnej w swojej siedzibie na okres 6 miesięcy. Ponieważ wnioskodawca nie dopełnił tego obowiązku, wniosek podlegał oddaleniu.

Apelację od powyższego postanowienia wniósł wnioskodawca Powiat (...) i zarzucił:

1. naruszenie art. 4 ust. 2 w zw. z art. 6 ust. 5 ustawy z dnia 18 października 2006r. o likwidacji niepodjętych depozytów poprzez ich niewłaściwą wykładnię, prowadzącą do błędnego przyjęcia, że wezwanie uprawnionego do odbioru depozytu jest skuteczne tylko w przypadku gdy osoba taka legitymuje się na moment wezwania stwierdzeniem nabycia spadku albo poświadczeniem dziedziczenia, w sytuacji gdy obowiązek taki nie wynika z powyższej ustawy i w konsekwencji błędne przyjęcie, że wnioskodawca zobowiązany był do dokonania wezwania następców prawnych zmarłego poprzez wywieszenie wezwania na tablicy informacyjnej w swojej siedzibie na okres 6 miesięcy;
2. niewyjaśnienie okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, niewłaściwą ocenę dowodów oraz brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego (art. 233 k.p.c.), tj. brak wzięcia pod uwagę okoliczności, iż z przedstawionego przez wnioskodawcę materiału dowodowego wynikało, iż brat zmarłego był jedynym uprawnionym do odbioru depozytu, w myśl art. 4 ust. 2 ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów (zmarły był rozwiedziony, bezdzietny i miał tylko brata), a zatem skuteczne [albowiem potwierdził on odbiór wezwania kierując do (...) korespondencję załączoną do wniosku o likwidację depozytu] wezwanie go do odbioru depozytu, uchylało obowiązek dokonania wezwania następców prawnych zmarłego poprzez wywieszenie wezwania na tablicy informacyjnej w swojej siedzibie na okres 6 miesięcy.

Sąd Okręgowy uwzględnił apelację wnioskodawcy i orzekł reformatorycznie. Powołał się najpierw na art. 693¹⁹ § 1 k.p.c., który wskazuje wymogi wniosku o likwidację niepojętego depozytu. Zgodnie z nim, wnioskodawca winien: 1) przytoczyć okoliczności, w których nastąpiło złożenie do depozytu; 2) dokładnie określić depozyt podlegający likwidacji; 3) wskazać osobę która jest uprawniona do odbioru depozytu. Podkreślił, że są to wszystkie wymogi takiego wniosku, o ile jest znana osoba uprawniona.

W sytuacji, gdy osoba uprawniona nie jest znana, należy stawiać wnioskodawcy wymagania zgodnie z art. 693¹⁹ § 2 k.p.c. Podniósł dalej, że w sprawie we wniosku wskazano uprawnionego – brata osoby zmarłej, po której ma być zlikwidowany depozyt i że w jego ocenie jest to całkowicie wystarczające w świetle brzmienia powołanego przepisu. Przepis wymaga wskazania uprawnionego i nic ponadto. Nie mówi się tam o „udokumentowaniu” czy nawet „uprawdopodobnieniu”, że jest ona uprawniona; tylko o jej wskazaniu. Zważywszy na sens

wykładanego przepisu wobec faktu, że chodzi tylko o zabezpieczenie możliwości odbioru depozytu, a nie o prawne ustalanie, komu się on i w jakiej części należy, nie należy się tu dopatrywać (jak to uczynił Sąd Rejonowy) jakiegoś szczególnego znaczenia. Przeciwnie, z uwagi na cel regulacji, przepis należy czytać zgodnie z jego literalnym brzmieniem.

W tej sytuacji, skoro została wskazana osoba uprawniona (T. G.), zdaniem Sądu Okręgowego należało rozpoznać wniosek merytorycznie, uznając, że wszystkie wymogi ze wskazanego przepisu zostały spełnione. Postawienie przed wnioskodawcą dalszych wymogów w postaci ogłoszenia lub przedstawienia stwierdzenia nabycia spadku sąd odwoławczy uznał za bezzasadne. W kwestii merytorycznego oglądu sprawy wskazał, że jak to słusznie stwierdził Sąd Rejonowy, zastosowanie ma tutaj ustawa z dnia 18 października 2006r. o likwidacji niepojętych depozytów. W art. 4 tejże ustawy wskazano, że likwidacja niepojętego depozytu z mocy prawa następuje w razie niepodjęcia depozytu przez uprawnionego, mimo upływu terminu do odbioru depozytu (który wynosi 3 lata od dnia doręczenia wezwania do odbioru uprawnionemu). Tym samym skoro uprawnionemu T. G. dostarczono wezwanie w dniu 1 czerwca 2010 roku, to bez wątplenia upłynął już 3-letni termin wymagany przez ustawę i depozyt z mocy prawa został zlikwidowany. Zadaniem Sądu Rejonowego było tylko stwierdzić deklaratywnie tę okoliczność. Skoro jednakże mimo tego, że zostały spełnione wszystkie przesłanki ustawowe do takiego stwierdzenia, Sąd wniosek oddalił, to zaskarżone orzeczenie podlegało zmianie w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Drugie stanowisko

W myśl natomiast drugiego poglądu, przepisy prawa materialnego o dziedziczeniu (art. 922 i nast. k.c.) wyprzedzają przepisy formalne wynikające z ustawy o likwidacji niepojętych depozytów. Argumentem za tym poglądem jest charakter sukcesji uniwersalnej, tj. przejścia praw i obowiązków osoby zmarłej na spadkobiercę. Przemawiać za tym ma także konstytucyjny charakter prawa do dziedziczenia, obejmującego uprawnienie spadkodawcy do dysponowania majątkiem na wypadek śmierci i możliwość nabywania przez spadkobierców praw i obowiązków w wyniku dziedziczenia. Środki pieniężne pozostawione np. przez pensionariusza domu pomocy społecznej wchodzi w skład spadku, więc w razie jego śmierci jedyną osobą uprawnioną do odbioru depozytu jest spadkobierca. Przechowujący depozyt nie ma możliwości ustalenia kręgu spadkobierców

uprawnionych do odbioru depozytu; jest uprawniony do zainicjowania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Po uzyskaniu sądowego stwierdzenia nabycia spadku, będzie mógł wezwać spadkobierców do odebrania depozytu.

Najważniejszy argument na rzecz takiego zapatrywania dostrzec można w art. 1027 k.c., stanowiącym, że względem osoby trzeciej, która nie rości sobie praw do spadku z tytułu dziedziczenia, spadkobierca może udowodnić swoje prawa wynikające z dziedziczenia tylko stwierdzeniem nabycia spadku albo zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia. Dlatego nawet gdyby przechowujący depozyt powiadomił osobę uprawnioną do odbioru depozytu, to nie mogłaby ona odebrać depozytu bez przedstawienia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia.

Ponadto, zdaniem zwolenników tego zapatrywania, rygorystyczne stosowanie ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów faktycznie prowadziłyby do obejścia przepisów prawa spadkowego. Tylko wcześniejsze przeprowadzenie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku w sposób dostateczny zapewni ochronę osób uprawnionych do odbioru depozytu; wynikiem takiego postępowania będzie ustalenie kręgu spadkobierców zmarłego pensjonariusza, tj. osób uprawnionych do odbioru depozytu. Przechowujący depozyt będzie mógł wezwać do odbioru osobę, która niewątpliwie jest osobą uprawnioną do jego odbioru, a niepodjęcie depozytu przez uprawnionego w terminie trzech lat od dnia doręczenia wezwania spowoduje przejście depozytu na własność Skarbu Państwa.

Ich wątpliwości budzi jednak przedstawiona już wcześniej treść uzasadnienia projektu tej ustawy. Wskazano tam, że przechowywanie przez Skarb Państwa depozytów przez okres trzech lat w sposób wystarczający ma zabezpieczać prawa osób uprawnionych do jego odbioru, a ochrona przyznana uprawnionemu jest nie mniejsza niż ochrona właściciela rzeczy zagubionej, skradzionej lub w inny sposób utraconej, która została nabyta przez osobę trzecią w dobrej wierze.

Ilustracją tego zapatrywania niech będą dwa orzeczenia sądów powszechnych: postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 8 stycznia 2016r., III Ca 1897/15 i Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 23 listopada 2016r., IX Ca 665/16.

W pierwszej z tych spraw, postanowieniem z dnia 21 października 2015 r. Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi oddalił wniosek Gminy M. Ł. – Domu Pomocy Społecznej w Ł. o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.

W apelacji od powyższego postanowienia wnioskodawca podniósł m.in., że w jego ocenie zostały spełnione wymogi do likwidacji depozytu, wynikające z ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów, ponieważ:

- a) wnioskodawca w dniu 21 kwietnia 2004 r. zawiadomił (za potwierdzeniem odbioru przesyłki pocztowej) panią D. S., że na koncie depozytowym pozostałym po zmarłym Z. F. pozostaje kwota 75,04 zł, a następnie pismem z dnia 2 grudnia 2008 r., wysłanym w tym samym dniu, znów zawiadomił tę osobę o depozycie w kwocie 88,01 zł, oraz pouczył o skutkach niepodjęcia depozytu w terminie 3 lat od daty doręczenia tego pisma, w postaci likwidacji niepodjętego depozytu (dwa załączniki dołączone do wniosku z dnia 15.01.2015 r. o likwidację depozytu),
- b) wnioskodawca w złożonym wniosku z dnia 15 lutego 2015 r. o likwidację depozytu napisał na stronie 2. (ostatnie zdanie przed wymienieniem dowodów dołączonych do wniosku), iż: „Wywieszono również informację na tablicy ogłoszeń przez okres 6 miesięcy tj. Od 4.03.2014 r. do 31.09.2014 r.”, choć wnioskodawca w ogóle nie był zobowiązany do takiego ogłoszenia, a mimo to Sąd I Instancji napisał niesłusznie w uzasadnieniu postanowienia, że wnioskodawca rzekomo nie wykazał faktu takiego ogłoszenia,
- c) wnioskodawca ponadto przeprowadził rozmowę z panią D. S. w dniu 21.04.2004 r. i ustalili, że spadkobierczyni ta nie będzie „dochodzić spadku po ojcu”.

Sąd Okręgowy uznał apelację za bezzasadną. Wskazał, iż podstawą materialnoprawną rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie w zakresie przesłanek likwidacji niepodjętego depozytu jest przepis art. 6 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów, zgodnie z którym w przypadku gdy uprawniony nie jest znany albo nie jest możliwe ustalenie jego miejsca zamieszkania albo siedziby na podstawie ewidencji, rejestrów lub zbiorów danych, wezwanie do odbioru może nastąpić po upływie 3 lat od dnia złożenia przedmiotu do depozytu. Z kolei w razie braku możliwości doręczenia wezwania do odbioru depozytu lub nieustalenia uprawnionego, przechowujący depozyt jest obowiązany dokonać wezwania poprzez jego wywieszenie na tablicy informacyjnej w swojej siedzibie na okres 6 miesięcy.

W ocenie sądu odwoławczego, stanowisko apelującego, kwestionującego prawidłowe rozstrzygnięcie Sądu I instancji polega na niedostatecznym zrozumieniu powyższej regulacji, w sytuacji, gdy zawiera ona stwierdzenia raczej oczywiste. Skoro wnioskodawca powołuje się na przysługujące określonej osobie następstwo prawne, powinien wykazać je według reguł i zasad przewidzianych w przepisach prawa. Skarżący błędnie wywodzi uprawnienie D.S. do odebrania depozytu w rozumieniu przedstawionych powyżej przepisów ze związków pokrewieństwa ze zmarłym Z.F. (1). Wbrew odmiennej ocenie wnioskodawcy

więzy pokrewieństwa nie przesądzają o przejściu praw i obowiązków zmarłego na rzecz określonej osoby. Dowodem następstwa prawnego jest natomiast postanowienie właściwego sądu powszechnego o stwierdzeniu nabycia spadku lub sporządzony przez notariusza akt poświadczenia dziedziczenia, co jednoznacznie wynika z przepisów kodeksu cywilnego. Zgodnie bowiem z art. 1025 § 2 k.c. domniemywa się, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku albo poświadczenie dziedziczenia, jest spadkobiercą. W niniejszej sprawie postępowanie spadkowe po Z.F. nie zostało przeprowadzone, wnioskodawca nie wykazał również, że D.S. uzyskała poświadczenie dziedziczenia po zmarłym. Podobnie, nie można przypisać znaczenia prawnego zapewnieniu uzyskanemu od D.S., że „nie będzie dochodzić spadku po ojcu”. Z tych względów brak jest podstaw do uznania, że D.S. jest osobą uprawnioną do odebrania depozytu po Z. F.

W konsekwencji nie budzi zastrzeżeń konkluzja Sądu Rejonowego, iż ustawowe wymogi, które warunkują możliwość stwierdzenia likwidacji niepodjętego depozytu, nie zostały przez wnioskodawcę spełnione. W sytuacji gdy nie wiadomo było kto jest spadkobiercą zmarłego – uprawniony do odbioru depozytu nie był znany, wnioskodawca powinien wezwać uprawnionego do odbioru depozytu dopiero po upływie 3 lat od dnia złożenia przedmiotu do depozytu. Co więcej, z uwagi na to, że uprawniony nie był znany, wezwanie to winno nastąpić poprzez wywieszenie na tablicy informacyjnej w siedzibie wnioskodawcy na okres 6 miesięcy. Jak słusznie wskazał Sąd Rejonowy wnioskodawca nie wykazał faktu dokonania takiego ogłoszenia, nie twierdził nawet, że zostało ono dokonane. Od czasu, kiedy upłyne 6 miesięcy, na które dokonano wywieszenia, winny następnie upłynąć 3 lata by możliwe było stwierdzenie likwidacji depozytu, bowiem uprawniony ma 3 lata na odbiór depozytu od wezwania go do odbioru. Ten ostatni wymóg również nie został przez skarżącego spełniony. Dlatego oddalono apelację wnioskodawcy.

W tej drugiej sprawie, Sąd Okręgowy w Olsztynie postanowieniem z dnia 23 listopada 2016 r., IX Ca 665/16, również oddalił apelację wnioskodawcy Powiatu (...) - Domu Pomocy Społecznej (...) w O. od postanowienia Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 1 czerwca 2016 r., sygn. akt X Ns 1319/15, oddalającego wniosek w sprawie o likwidację niepodjętego depozytu. Wnioskodawca wniósł w niej o likwidację niepodjętego depozytu złożonego przez W. O. w Domu Pomocy Społecznej (...) w O.. Wskazał, że wymieniony przebywał w tym Domu Pomocy Społecznej od 21 lutego 1989r. do 17 grudnia 2002r., tj. do dnia śmierci. Po zmarłym pozostał depozyt w środkach pieniężnych w kwocie 1.903,14 zł. Zmarły nie wskazał osoby uprawnionej do podjęcia depozytu oraz nie pozostawił testamentu.

Postanowieniem z dnia 1 czerwca 2016r. Sąd Rejonowy w Olsztynie oddalił wniosek o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu. Sąd ten ustalił, że W. O. zmarł w dniu 18 grudnia 2002r., pozostawił na przechowaniu w Domu Pomocy Społecznej (...) w O. kwotę 1.903,14 zł. Wskazał, że przechowywanie przez jednostkę sektora finansów publicznych depozytów przez tak długi okres czasu w sposób niewystarczający zabezpiecza prawa osób uprawnionych do jego odbioru. W ocenie Sądu ochrona przyznana uprawnionemu jest nikła, sprawia jedynie, iż wciąż do czynienia mamy z samym przechowywaniem środków, które na skutek śmierci spadkodawcy z mocy prawa wchodzi do masy spadkowej. Sąd ten podał, że konsekwencją śmierci osoby składającej depozyt jest powstanie nowego, odrębnego od pierwotnego stosunku prawnego. Z momentem śmierci spadkodawcy ustaje stosunek przechowania, a powstaje stosunek prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia. Podmiot, który przechowuje pieniądze jest podmiotem obowiązany do ich wypłaty osobie uprawnionej, którą jest spadkobierca. Powstaje więc niejako relacja wierzyciel-dłużnik. W konsekwencji Sąd Rejonowy uznał, że osoba, która dotychczas przechowywała środki pieniężne W. O. stała się nieuprawnionym dysponentem tych środków. Dalej Sąd I instancji wskazał, że w takiej sytuacji wnioskodawca dysponuje instrumentami prawnymi, dzięki którym może poszukiwać osoby uprawnionej na gruncie prawa cywilnego do odbioru pozostawionych środków. Takim instrumentem jest wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej spadkodawczyni. Do złożenia takiego wniosku uprawniony jest każdy, kto ma w tym interes, a czynności w tym postępowaniu mające na celu ustalenie kręgu spadkobierców, sąd spadkowy podejmuje z urzędu.

Sąd Rejonowy zaznaczył, że wnioskodawca był uprawniony (i wciąż jest) do uruchomienia procedury, która w sposób niewątpliwy przybliży go do odnalezienia osoby uprawnionej (spadkobiercy), przy czym inicjując takie postępowanie, nie jest obowiązany do podejmowania skomplikowanych czynności procesowych, czy uiszczania znacznych środków pieniężnych na ten cel. Niepodjęcie przez wnioskodawcę wskazanych działań pozostawia go we wciąż pogłębiającej się niepewności, co do osoby spadkobiercy (*de facto* wierzyciela) po zmarłym pensjonariuszu. Nie sposób przyjąć, aby konsekwencje tych zaniechań i nie skorzystania z przysługującego wnioskodawcy uprawnienia wszczęcia postępowania, ponosili spadkobiercy zmarłego, którzy nie wiedzieli o śmierci spadkodawcy. Sąd Rejonowy zaznaczył, że wnioskodawca mógł podjąć czynności zmierzające chociażby do zainicjowania przez uprawnione podmioty zabezpieczenia spadku w trybie procesowym na podstawie art. 633 k.p.c. i nast. Mógł także wywzódzić swe uprawnienie z prawa materialnego złożyć przedmiot świadczenia do

depozytu, a to na podstawie art. 467 pkt 1 k.c. wskazując, że nie wie, kto jest spadkobiercą (wierzycielem).

W ocenie Sądu, orzekanie w przedmiocie pozbawienia własności (a tym jest procedura likwidacji niepodjętego depozytu) jest najpoważniejszą ingerencją w konstytucyjnie chronione prawo własności. Nie sposób uznać, aby śmierć osoby przebywającej w domu pomocy społecznej, pozostawiającej majątek spadkowy, skutkowałą brakiem jakichkolwiek działań ze strony państwa (którego przedstawicielem są też jednostki sektora finansów publicznych - a więc i powiat - art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹⁷), celem prawidłowego zabezpieczenia środków wchodzących do masy spadkowej. Środki takie w przypadku złożenia ich na rachunek bankowy sum depozytowych Skarbu Państwa są oprocentowane i tym samym powiększają wartość tych sum stanowiących własność określonych osób (spadkobierców) - § 17 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2012r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych¹⁸.

W apelacji wnioskodawca zarzucił zaskarżonemu postanowieniu:

1. naruszenie prawa materialnego poprzez nie zastosowanie art. 1 i art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 18 października 2006r. o likwidacji niepojętych depozytów, poprzez nieuwzględnienie okoliczności, że wnioskodawcą i przechowującym depozyt jest jednostka sektora finansów publicznych, zaś pozostawione przez W. O. pieniądze stanowią depozyt,

¹⁷ Zgodnie z art. 9 tej ustawy, sektor finansów publicznych tworzą: 1) organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały; 2) jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki; 2a) związki metropolitalne; 3) jednostki budżetowe; 4) samorządowe zakłady budżetowe; 5) agencje wykonawcze; 6) instytucje gospodarki budżetowej; 7) państwowe fundusze celowe; 8) Zakład Ubezpieczeń Społecznych i zarządzane przez niego fundusze oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze zarządzane przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego; 9) Narodowy Fundusz Zdrowia; 10) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej; 11) uczelnie publiczne; 12) Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne; 13) państwowe i samorządowe instytucje kultury; 14) inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego.

¹⁸ Dz.U. z 2012, poz. 1476, ze zm. Jak stanowi § 17 ust. 4 tego rozporządzenia: „Oprocentowanie sum depozytowych oraz sum na zlecenie stanowiących własność osób fizycznych, prawnych i innych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – po potrąceniu kosztów związanych z prowadzeniem rachunku bankowego – powiększa ich wartość, chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej, z zastrzeżeniem ust. 2 i 5”.

2. naruszenie art. 4 ust. 1 i ust. 2 w. zw. z art. 6 ust. 5 wyżej wymienionej ustawy, poprzez ich nie zastosowanie pomimo spełnienia przez wnioskodawcę stawianych przez wyżej wymienione przepisy wymogów.

Sąd Okręgowy uznał apelację za bezzasadną. Wskazał, że przy ocenie wystąpienia przesłanek likwidacji niepojętego depozytu, należy odróżnić sytuację, w której, nie można odnaleźć osoby uprawnionej do odbioru depozytu, ale żyje, od sytuacji, gdy wnioskodawca posiada informacje o śmierci właściciela przedmiotu depozytu, a także o istnieniu osoby uprawnionej do odbioru takiego depozytu, a taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie. W jego ocenie, należy również odróżnić sytuację, która wynika z formalnych podstaw do orzeczenia przejścia depozytu na rzecz Skarbu Państwa w przypadkach określonych w wyżej wymienionej ustawie, od sytuacji dotyczącej konstytucyjnej ochrony prawa własności i prawa do dziedziczenia. Rozstrzygnięcie sądu odnośnie przejścia depozytu na rzecz Skarbu Państwa ma charakter deklaratoryjny, a spadkobranie następuje z mocy samego prawa.

Zdaniem Sądu Okręgowego, w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP ustawodawca wyraźnie wskazał na istnienie konstytucyjnego prawa do dziedziczenia. Ma ono dwa aspekty: po pierwsze, po stronie spadkodawcy istnieje uprawnienie do dysponowania majątkiem na wypadek śmierci, a po drugie, po stronie spadkobierców, możliwość nabycia praw i obowiązków w wyniku dziedziczenia po innej osobie fizycznej. Konstytucyjna regulacja prawa dziedziczenia jest ściśle powiązana z ochroną własności prywatnej i stanowi gwarancję dla pozostawiania jej w rękach prywatnych. Nastęstwo prawne po osobie zmarłej ma charakter sukcesji uniwersalnej, gdyż spadkobierca na mocy jednego zdarzenia, jakim jest otwarcie spadku, wstępuje w ogół praw i obowiązków osoby zmarłej. Dziedziczeniu podlegają nie tylko prawa i obowiązki spadkodawcy, ale także sytuacje prawne, w których pozostawał on w chwili śmierci. Dziedziczenie może być więc rozumiane, jako wejście przez spadkobierców w prawnomajątkową sytuację zmarłego. Spadkobiercy nabywają prawa i obowiązki należące do spadku w drodze jednego aktu. Dla przejścia spadku, oraz wchodzących w jego skład poszczególnych aktywów i pasywów, nie jest konieczne dokonywanie jakichkolwiek dodatkowych czynności prawnych między żyjącymi ani wyrażanie zgody przez inne podmioty. Nie ma więc też potrzeby zachowania wymagań, których dopełnienie byłoby niezbędne, gdyby prawa majątkowe wchodzące w skład spadku miałyby być nabywane w ramach wielu oddzielnych sukcesji syngularnych.

Spadek jest definiowany, jako ogół praw i obowiązków majątkowych przechodzących ze zmarłej osoby fizycznej na jej spadkobiercę lub spadkobierców. Pod

pojęciem spadku nie kryją się jedynie te prawa i obowiązki, których podmiotem był spadkodawca w chwili swojej śmierci, ani nie wszystkie z tych praw i obowiązków. Sfera praw i obowiązków przynależnych poprzednio do osoby fizycznej po jej śmierci zostaje, z jednej strony, okrojona o niektóre prawa i obowiązki, z drugiej zaś strony powiększona o prawa i obowiązki uprzednio nieistniejące, na co wskazuje wyraźne brzmienie art. 922 § 3 k.c.

W tych warunkach w ocenie Sądu Okręgowego w Olsztynie należało uznać, że prawo materialne wyprzedza prawo formalne wynikające z ustawy z dnia 18 października 2006r. o likwidacji niepojętych depozytów. Z akt sprawy wynikało, że wnioskodawca wezwał do odbioru depozytu siostrę zmarłego pensjonariusza - Z.O., jednakże w ocenie Sądu Okręgowego, powyższe wezwanie, nie spełnia wymogu określonego w art. 6 ust. 1 ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów. Zgodnie z tym przepisem, przechowujący depozyt jest obowiązany wezwać uprawnionego do odbioru depozytu w terminie wskazanym w ustawie. Na karcie 5 akt znajdowało się pismo skierowane do Z.O., ale nie wiadomo, czy dotarło ono do odbiorcy, czy adres wskazany w piśmie, był adresem skutecznym, aby siostra pensjonariusza wnioskodawcy mogła zapoznać się z jego treścią. Skoro wnioskodawca twierdzi, że spełnił swój ustawowy obowiązek, i wezwał osobę uprawnioną do odbioru depozytu, powinien wykazać, według jakich reguł i zasad przewidzianych w przepisach prawa, wezwana osoba jest następcą prawnym W. O.

Sąd Okręgowy zauważył, że więzy pokrewieństwa nie przesądzają o przejściu praw i obowiązków zmarłego na rzecz określonej osoby (siostry). Dowodem następstwa prawnego jest natomiast postanowienie właściwego sądu powszechnego o stwierdzeniu nabycia spadku lub sporządzony przez notariusza akt poświadczenia dziedziczenia, co jednoznacznie wynika z przepisów kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie bowiem z art. 1025 § 2 k.c. domniemywa się, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku albo poświadczenie dziedziczenia, jest spadkobiercą. W tych okolicznościach, wnioskodawca mając informacje o istnieniu siostry zmarłego pensjonariusza, która może być uprawnioną do odbioru depozytu, powinien złożyć wniosek o stwierdzenia nabycia spadku po W.O. W taki tylko sposób można było ustalić, czy Z.O. posiada uprawnienie do odbioru kwoty 1.903,14 zł znajdującej się w depozycie. W postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, sąd podejmuje czynności z urzędu. Wnioskodawca był zatem uprawniony jedynie do uruchomienia procedury, która niewątpliwie przybliżyłaby go do odnalezienia osoby uprawnionej. Przeprowadzenie wymienionego postępowania, zawsze kończy się wydaniem orzeczenia wskazującego, kto dziedziczy spadek. W przypadku

śmierci pensionariusza, jedyną osobą uprawnioną do odbioru depozytu jest spadkobierca.

Zapatrywanie Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale w sprawie III CZP 39/17

W sprawie, w której Sąd Najwyższy podjął uchwałę (III CZP 39/17), chodziło o depozyt pozasądowy¹⁹ (złożenie wniosku o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu, nie było poprzedzone postępowaniem o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego - art. 692 i nast. k.p.c.). W ocenie Sądu Najwyższego oznacza to, że interpretacja przepisów służących ochronie osoby uprawnionej powinna być szczególnie restryktywna. Biorąc zaś pod uwagę, że w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu chodzi o ustalenie, że doszło do utraty prawa własności przedmiotu świadczenia należącego do uprawnionego, Sąd Najwyższy był zdania, że sąd powinien wnikliwie zbadać istnienie przesłanek określonych w ustawie.

W sprawie tej, uprawniony do odebrania depozytu, będący jednocześnie deponentem, zmarł po jego złożeniu i ta okoliczność stała się podstawą obowiązku domu pomocy społecznej jako przechowawcy do zwrotu depozytu osobie uprawnionej. Sąd Najwyższy stwierdził, że jeżeli między złożeniem depozytu a wniesieniem wniosku o likwidację depozytu doszło do zmiany osoby uprawnionej do jego odbioru, to we wniosku o stwierdzenie likwidacji depozytu należy wskazać podmiot aktualnie uprawniony. Oznacza to, że zarówno na przechowującym, jak i na sądzie spoczywa szczególny obowiązek ustalenia osoby uprawnionej do odebrania depozytu, gdyż można zakładać, że taka osoba może nie wiedzieć o istnieniu depozytu pozasądowego.

W ocenie Sądu Najwyższego, przesłanką skutecznego stwierdzenia likwidacji depozytu jest ustalenie, że osoba uprawniona miała w ogóle możliwość jego odebrania. W sytuacji gdy przyczyną podjęcia depozytu była śmierć deponenta, niezbędne jest zawiadomienie jego spadkobierców o tym zdarzeniu. W sprawie wnioskodawca wezwał do odbioru depozytu krewną zmarłego, nie ustalwszy uprzednio, czy jest ona spadkobiercą uprawnionym do odebrania depozytu. Z akt tej sprawy wynika, że wnioskodawca stwierdził na rozprawie apelacyjnej, iż wydanie depozytu przez dom pomocy społecznej krewniej zmarłego nastąpiłoby

¹⁹ Będący w dyspozycji domu pomocy społecznej.

jedynie w sytuacji, gdyby przedstawiła ona postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku lub dokument równorzędny. Wnioskodawca miał więc świadomość, że to spadkobierca powinien być wezwany do odbioru depozytu. Oczywiście ocena, czy doszło do skutecznego wezwania osoby uprawnionej w rozumieniu art. 4 u.l.n.d., należy do sądu, który orzeka w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu. Przechowawca powinien jednak wykazać się w tym zakresie niezbędną starannością, gdyż w przeciwnym razie nie można uznać, że upłynął termin określony w art. 4 ust. 2 u.l.n.d. Tymczasem działanie domu pomocy społecznej było w niniejszej sprawie niespójne. Mimo doręczenia wezwania krewnej zmarłego, którą zapewne uznano za osobę uprawnioną do odbioru depozytu, na podstawie art. 6 ust. 5 u.l.n.d. dokonano także wezwania do odbioru depozytu przez wywieszenie wezwania na tablicy informacyjnej. Ten ostatni przepis ma zastosowanie jedynie w razie braku możliwości doręczenia wezwania do odbioru depozytu lub nieustalenia uprawnionego. Dopiero więc gdy uzna się, że osoba, której doręczono wezwanie, nie jest osobą uprawnioną, można rozważyć kwestię skutków zastosowania art. 6 ust. 5 u.l.n.d.

Sąd Najwyższy wskazał dalej, że w sytuacji gdy przedmiot depozytu stanowi prawo majątkowe, które wchodzi w skład spadku, uprawniony do jego odbioru jest spadkobierca zmarłego. W postępowaniu o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu sąd nie opiera się bowiem tylko na twierdzeniach wnioskodawcy, że prawo do odbioru przysługuje wskazanemu wierzycielowi (uprawnionemu), ale jest obowiązany ustalić, kto jest tą osobą, a więc kto jest spadkobiercą. Za istotne uznał on określenie przesłanek koniecznych do stwierdzenia likwidacji niepodjętego depozytu, gdy uprawniony do jego odbioru jest nieznany. Jak zaznaczył, ustawa o likwidacji niepodjętych depozytów posługuje się w tym zakresie różnymi pojęciami. W art. 6 ust. 4 u.l.n.d. wspomina się o przypadku, gdy „uprawniony nie jest znany albo nie jest możliwe ustalenie jego miejsca zamieszkania albo siedziby na podstawie ewidencji, rejestrów lub zbiorów danych”. W art. 6 ust. 5 u.l.n.d. jest zaś mowa o przypadku „braku możliwości doręczenia wezwania do odbioru depozytu lub nieustalenia uprawnionego”. To ostatnie sformułowanie uznał za kluczowe dla omawianego zagadnienia, gdyż jednoznacznie sugeruje, że przesłanką stwierdzenia likwidacji depozytu jest nieustalenie uprawnionego w wyniku pewnych czynności podjętych przez przechowawcę. Uwzględnienie wniosku zostało więc uzależnione od podjęcia przez przechowawcę określonych czynności mających na celu ustalenie uprawnionego (art. 693¹⁹ § 2 k.p.c.). O tym, jakie to powinny być czynności, decydują okoliczności konkretnej sprawy.

Sąd Najwyższy podkreślił, że inaczej będzie w wypadku depozytu sądowego, gdy sąd na etapie złożenia przedmiotu do depozytu badał już kwestię osoby uprawnionej i np. ustanowił dla niej kuratora, a inaczej w sytuacji, gdy do następstwa prawnego doszło po złożeniu przedmiotu do depozytu. W tym ostatnim wypadku istnieją stosunkowo proste czynności, które mogłyby służyć ustaleniu spadkobierców zmarłego deponenta. Zostały one określone m.in. w art. 6 ust. 3 u.l.n.d., dotyczącym wystąpienia do organu prowadzącego właściwą ewidencję, rejestr lub zbiór danych o udzielenie informacji w sytuacji, gdy nie jest znane miejsce zamieszkania lub siedziby uprawnionego, a ponadto we wspomnianym już art. 693¹⁹ § 2 k.p.c. Niewątpliwie istotną czynnością mogłoby być wystąpienie przez wnioskodawcę do sądu z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku. Nie można też wykluczyć wystąpienia z wnioskiem o złożenie przedmiotu do depozytu sądowego, skoro przechowawca jest obowiązany zwrócić przedmiot depozytu spadkobiercom zmarłego deponenta. Jeżeli nie ma on wiedzy o nich, jest spełniona przesłanka przewidziana w art. 467 pkt 1 k.c. W razie wystąpienia z wnioskiem o złożenie przedmiotu do depozytu sądowego sąd byłby obowiązany do ochrony praw nieznanego wierzyciela i powstawałaby konieczność zastosowania art. 693³ k.p.c.

Końcowo Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na to, że w przepisach szczególnych, dotyczących likwidacji niepodjętych depozytów pozasądowych, można odnaleźć podobny kierunek rozstrzygnięcia rozważanego zagadnienia. Problematyka depozytów pozostawionych przez osadzonych w zakładach karnych została uregulowana w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 października 2003 r. w sprawie czynności administracyjnych i rozliczeń finansowych związanych z prowadzeniem depozytu przedmiotów wartościowych i środków pieniężnych osób pozbawionych wolności²⁰. W myśl § 12 ust. 8 tego rozporządzenia, w wypadku zgonu osadzonego, posiadającego w zakładzie karnym przedmioty wartościowe i środki pieniężne, wzywa się spadkobiercę do ich odbioru. Mniej jednoznaczna regulacja istnieje w wypadku tzw. depozytu szpitalnego, czyli przedmiotów oddanych na przechowanie przez pacjenta stacjonarnego zakładu opieki zdrowotnej. Stosownie do § 6 ust. 3 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie prowadzenia depozytu w stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej²¹, w wypadku trwania okoliczności, o których mowa w ust. 1 (stan nieprzytomności lub niezdolności do zrozumienia znaczenia informacji), przez okres dłuższy niż 24 godziny od czasu przyjęcia pacjenta do

²⁰ Dz.U. Nr 192, poz. 1881 ze zm.

²¹ Dz.U. Nr 129, poz. 1068.

zakładu, kierownik zakładu albo osoba przez niego upoważniona informuje o przyjęciu rzeczy wartościowych do depozytu małżonka, wstępnych, zstępnych lub rodzeństwo pacjenta, a także inne osoby uprawnione, na podstawie odrębnych przepisów, do dysponowania ruchomościami pacjenta. Nie ma natomiast regulacji dotyczącej postępowania z depozytem po śmierci pacjenta. W ocenie Sądu Najwyższego należy przyjąć, że wydanie depozytu po śmierci może nastąpić tylko na podstawie orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku lub poświadczenia dziedziczenia.

Zatem w orzeczeniu tym Sąd Najwyższy przychylił się do drugiego z zaprezentowanych wcześniej stanowisk.

Własne stanowisko

Zakres kognicji sądu w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu jest wąski. Jest on ograniczony do ustalenia dwóch kwestii: dokonania i poprawności wezwania osoby uprawnionej do odebrania depozytu oraz bezskuteczności upływu 3-letniego terminu do odbioru depozytu. Problem dotyczy tego, czy sąd w takim postępowaniu ma weryfikować, czy osoba wskazana we wniosku, jest rzeczywiście uprawnioną np. jako spadkobierca zmarłego pierwotnego uprawnionego – w świetle przepisów prawa materialnego - do odebrania przedmiotu depozytu. Pomimo tego, iż wyrażane bywa niekiedy zapatrywanie że taki obowiązek nie ciąży na przechowawcy, to jednak uznać należy, że w rzeczywistości tak nie jest.

W przypadku gdy osoba uprawniona zmarła, sąd w ramach swoich obowiązków wynikających z jego kognicji w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu, winien badać m.in. poprawność wezwania spadkobiercy (spadkobierców) uprawnionego do odebrania depozytu. Nie może poprzestać na twierdzeniu wnioskodawcy, że osoba wskazana we wniosku jako spadkobierca uprawnionego, jest nim w rzeczywistości. W tym kontekście prawidłowo zauważył Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały w sprawie III CZP 39/17, że „w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu sąd nie opiera się (...) tylko na twierdzeniach wnioskodawcy, że prawo do odbioru przysługuje wskazanemu wierzycielowi (uprawnionemu), ale jest obowiązany ustalić, kto jest tą osobą, a więc kto jest spadkobiercą”. Niczego w tym zakresie nie zmienia to, że rozstrzygnięcie sądu odnośnie przejścia depozytu na rzecz Skarbu Państwa ma charakter jedynie deklaratoryjny, tak samo zresztą jak sądowe postanowienie wydane w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku

oraz sporządzony przez notariusza akt poświadczenia dziedziczenia, a spadkobranie (dziedziczenie jako sukcesja uniwersalna) następuje z mocy samego prawa. Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, rodzi jedynie - obalalne w postępowaniu o którym mowa w art. 679 k.p.c. domniemanie, że osoba w nim wskazana jest spadkobiercą. Nie jest to zatem pewny „dowód” następstwa *mortis causa* po zmarłym. Tak samo niczego w zakresie powyższej oceny prawnej nie zmienia to, że w praktyce sprawy o likwidację depozytów procedowane są na posiedzeniu niejawnym, bez udziału stron. W tym zakresie prawo materialne zawarte w przepisach księgi IV kodeksu cywilnego o dziedziczeniu, wyprzedza w sprawie o likwidację depozytu przepisy formalne zawarte w ustawie z dnia 18 października 2006r. o likwidacji niepojętych depozytów. To bowiem prawo materialne wskazuje, kto jest z tytułu dziedziczenia uprawnionym do odbioru depozytu po zmarłym pierwotnie uprawnionym.

W piśmiennictwie zwraca się uwagę na to, że we wniosku o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu należy wskazać podmiot, który był wymieniony we wniosku o zezwolenie na złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu jako podmiot uprawniony. W przypadku, gdy nastąpiły zmiany podmiotowe po stronie podmiotu uprawnionego do odbioru depozytu - przy czym zmiany te mogą być wynikiem śmierci uprawnionego - należy również przedstawić i wykazać te okoliczności, gdyż jak wskazuje się w literaturze, należy wskazać podmiot aktualnie uprawniony do odbioru depozytu²². Oznaczenie we wniosku o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu osoby uprawnionej do odbioru depozytu jest niezbędne, gdyż jest ona uczestnikiem postępowania o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu, oprócz wnioskodawcy²³. W przypadku, gdy pierwotnie uprawniony zmarł, uczynienie zadość temu wymogowi formalnemu nastąpi przez wskazanie we wniosku spadkobiercy (spadkobierców) pierwotnego uprawnionego. To, że dana osoba jest tym spadkobiercą winno wynikać z urzędowych „zaświadczeń” jakimi są: postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, notarialny akt poświadczenia dziedziczenia.

Ratio przepisów kodeksu postępowania cywilnego dotyczących spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu, jak też przepisów ustawy o likwidacji niepojętych depozytów nakazuje uznać, że w przypadku śmierci osoby wskazanej jako uprawniona do odebrania depozytu sądowego, uprawnienie to przysługuje jej spadkobiercom, co prawidłowo potwierdził Sąd Najwyższy

²² Zob. K. Markiewicz, *Postępowanie...*, s. 274.

²³ Zob. np. J. Gudowski (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 3. Postępowanie rozpoznawcze*, pod red. T. Erecińskiego, t. 3, Warszawa 2009, s. 443.

w uchwale z dnia 15 września 2017r., III CZP 39/17. Zatem także w przypadku śmierci pensionariusza domu opieki społecznej, jedyną osobą (jedynymi osobami) uprawnioną (uprawnionymi) do odbioru depozytu jest jego spadkobierca (są jego spadkobiercy). Oni winni być wskazani we wniosku o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu. Podobnie w przypadku pozostałych podmiotów prawa cywilnego (osób prawnych, ułomnych osób prawnych), w przypadku ustania ich bytu prawnego, wskazać należy ich następcę prawnego, o ile oczywiście taki jest. To następstwo prawne winno być także wykazane, w przewidziany prawem sposób.

Odrzucić należy stanowisko zgodnie z którym, brak jest w obowiązujących przepisach prawa wymagania wykazania, że zawiadomiony jest osobą uprawnioną od odbioru niepodjętego depozytu. Miało by tak być dlatego, że z woli ustawodawcy wymagane jest jedynie zabezpieczenie możliwości odbioru depozytu, natomiast przepisy nie wymagają ustalenia, komu on się należy. Takie stanowisko kłóci się jednak m.in. z art. 693¹⁹ § 2 k.p.c. oraz z art. 6 ust. 1 ustawy. Jak ujął to P. Prus²⁴, „kognicja sądu w sprawie o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu obejmuje badanie, czy ziszczyły się przesłanki likwidacji depozytu określone przez ustawę o likwidacji niepodjętych depozytów lub przepisy szczególne, a więc także badanie prawidłowości działań wnioskodawcy dotyczących ustalenia uprawnionego do odbioru lub jego miejsca zamieszkania (siedziby), dokonywane na podstawie dokumentów załączonych do wniosku. Ponadto sąd ma obowiązek sprawdzić upływ terminów warunkujących dopuszczalność likwidacji depozytów, a wynikających z art. 4 ust. 2 czy art. 6 ust. 4 ustawy”. Przepis art. 1027 k.c. stanowi, że względem osoby trzeciej, która nie rości sobie praw do spadku z tytułu dziedziczenia, spadkobierca może udowodnić swoje prawa wynikające z dziedziczenia tylko stwierdzeniem nabycia spadku albo zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia.

Do odmiennego wniosku nie prowadzi to, że legitymacyjno-dowodowy sens postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia dotyczy przypadku, gdy to spadkobiercy powołują się na swoje następstwo prawne względem osoby trzeciej, która nie rości sobie praw do spadku z tytułu dziedziczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1975 r., III CRN 102/75²⁵; podobnie w wyroku z dnia 18 maja 1954 r., I CR 492/54²⁶). Jeżeli osoba trzecia nie kwestionuje następstwa prawnego danej

²⁴ Zob. P. Prus (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2015, Komentarz do art. 693¹⁹ k.p.c., pkt 4.

²⁵ OSNCP 1976, nr 6, poz. 139.

²⁶ Nowe Prawo 1955, nr 7-8, s. 189-191.

osoby po określonym spadkodawcy, wówczas art. 1027 k.c. nie ma zastosowania. W razie śmierci strony i zgłoszenia się do udziału w sprawie jej następców prawnych (art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c.) powinni oni wylegitymować się stwierdzeniem nabycia spadku tylko wtedy, gdy strona przeciwna podnosi zastrzeżenia przeciwko uznaniu ich za spadkobierców zmarłej strony (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1950 r., C 353/50²⁷). Są to bowiem stwierdzenia odnoszące się do kwestii prawnoprocesowych związanych ze skutkami śmierci strony w toku postępowania cywilnego. Inny, wszak zakotwiczony w prawie materialnym, charakter mają kwestie odnoszące się do uprawnienia do odebrania depozytu.

Na przechowującym depozyt ciąży obowiązek powiadomienia osoby uprawnionej, w tym przypadku spadkobiercy pierwotnego uprawnionego, do odebrania depozytu. Osoba trzecia powołująca się na to, że jest spadkobiercą uprawnionego, winna to wykazać przedstawieniem postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia. Jeśli idzie o postępowanie o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu, to występuje tu przypadek „spadkobiercy powołującego się na swoje następstwo prawne względem osoby trzeciej, która nie rości sobie praw do spadku z tytułu dziedziczenia”.

Kończąc należy wskazać, że przepisy ustawy przewidują dość istotne gwarancje ochrony praw właścicieli przedmiotu depozytu (następców prawnych uprawnionego).

Po pierwsze - w przypadku gdy uprawniony nie jest znany albo nie jest możliwe ustalenie jego miejsca zamieszkania albo siedziby na podstawie ewidencji, rejestrów lub zbiorów danych, wezwanie do odbioru może nastąpić po upływie 3 lat od dnia złożenia przedmiotu do depozytu (ust.4). Jest to zatem wystarczający czas na ustalenie np. przez sąd, poprzez złożenie do niego wniosku przez osobę mającą interes prawny, kręgu spadkobierców po zmarłym uprawnionym. Taki interes prawny ma także przechowawca depozytu (sądowego, pozasądowego).

Po drugie – istnieje obowiązek przechowawcy depozytu, w przypadku braku możliwości doręczenia wezwania do odbioru depozytu lub nieustalenia uprawnionego, dokonania wezwania poprzez jego wywieszenie na tablicy informacyjnej w swojej siedzibie na okres 6 miesięcy. Ponadto jeżeli szacunkowa wartość depozytu przekracza kwotę 5.000 zł, przechowujący depozyt ma obowiązek zamieścić również ogłoszenie w dzienniku poczytnym w danej miejscowości lub w Biuletynie Informacji Publicznej (ust. 5).

²⁷ OSN 1951, nr 2, poz. 47.

Po trzecie – fakt, iż w przypadku gdy nie jest znana osoba uprawniona do odbioru depozytu lub nie jest znane jej miejsce zamieszkania lub siedziba, wnioskodawca jest obowiązany przedstawić dowody potwierdzające dokonanie czynności mających na celu wyjaśnienie tych okoliczności (art. 683¹⁹ § 2 k.p.c.).

Niespełnienie tych warunków, będzie oznaczać, iż nie zachodzą podstawy do wydania przez sąd deklaratoryjnego orzeczenia o stwierdzeniu likwidacji niepodjętego depozytu. Zatem sąd oddali wówczas taki wniosek. Od orzeczenia takiego wnioskodawcy przysługiwać będzie apelacja. Istotne jest to, żeby zagwarantować jego spadkobiercom możliwość uczestnictwa w tym postępowaniu i odebrania depozytu. W celu wywiązania się z tego obowiązku przechowawca depozytu władny będzie zainicjować postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym uprawnionym do jego odebrania.

Wreszcie nie należy zapominać i o tym, że uczestników, którzy nie są znani lub których miejsce zamieszkania lub siedziba nie jest znane, sąd wzywa do udziału w postępowaniu przez obwieszczenie publiczne w budynku sądowym (art. 693²¹ k.p.c.).

Podsumowanie

Orzekanie w przedmiocie pozbawienia prawa własności (a takim jest procedura likwidacji niepodjętego depozytu) jest niewątpliwie poważną ingerencją w konstytucyjnie chronione prawo własności. Nie sposób dlatego uznać, aby np. śmierć osoby przebywającej w domu pomocy społecznej, pozostawiającej majątek stanowiący spadek po niej, mogła skutkować brakiem jakichkolwiek działań ze strony państwa (którego przedstawicielem są też jednostki sektora finansów publicznych - a więc i powiat - art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych), celem prawidłowego zabezpieczenia środków wchodzących do masy spadkowej i umożliwienia wydania ich osobom uprawnionym.

W tym kontekście uprawnionym jest przyjęcie, że na przechowawcy ciąży obowiązek podjęcia czynności mających na celu ustalenie, kto jest uprawiony do odebrania depozytu po zmarłym uprawnionym, włącznie z zainicjowaniem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku celem wyznaczenia w orzeczeniu sądowym kręgu spadkobierców po nim. Nie można też wykluczyć wystąpienia przez niego z wnioskiem o złożenie przedmiotu do depozytu sądowego. Skoro przechowawca jest obowiązany zwrócić przedmiot depozytu spadkobiercom zmarłego deponenta, a nie ma on wiedzy o ich osobach, to spełniona jest przesłanka zezwolenia na złożenie do depozytu sądowego, o której mowa w art. 467

pkt 1 k.c. W ten sposób nie dochodzi do ingerencji w konstytucyjnie chronione prawo własności (art. 21 ust. 1 i 64 Konstytucji RP).

Bibliografia

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997, Nr 78, poz. 483, ze zm.)

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 października 2003 r. w sprawie czynności administracyjnych i rozliczeń finansowych związanych z prowadzeniem depozytu przedmiotów wartościowych i środków pieniężnych osób pozbawionych wolności (Dz.U. z 2003, Nr 192, poz. 1881, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie prowadzenia depozytu w stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2009, Nr 129, poz. 1068).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz.U. z 2012 r., poz. 964, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (Dz.U. z 2012, poz. 1476, ze zm.).

Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2017, poz. 2291).

Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. z 2006 r. Nr 208, poz. 1537, ze zm.).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017, poz. 2077).

Literatura

Brol J., Depozyty sądowe. Praktyka sądowa. Wnioski *de lege ferenda*, Warszawa 2003.

Demendecki T., Komentarz do art.693 Kodeksu postępowania cywilnego, (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-729, pod red. A. Jakubckiego, Warszawa 2017, LEX.

Gil I. (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2017, Legalis.

Gudowski J. (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 3. Postępowanie rozpoznawcze, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2009.

Kaczyński M. (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-729, pod red. A. Góry-Błaszczkowskiej, Warszawa 2015, Legalis.

Marciniak A., Sądowe postępowanie egzekucyjne, Warszawa 2013.

- Markiewicz K., Glosa do wyroku SN z dnia 15 kwietnia 2005 r., I CK 735/04, „Państwo i Prawo” 2007, nr 4
- Markiewicz K., Postępowanie w sprawach depozytowych, Warszawa 2007.
- Markiewicz K. (w:) K. Piasecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 367–729, Warszawa 2016, Legalis.
- Pruś P. (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2015, LEX.

Orzecznictwo

- Orzeczenie SN z dnia 21 listopada 1950 r., C 353/50, OSN 1951, nr 2, poz. 47.
- Postanowieniu SN z dnia 26 października 2011 r. I KZP 14/11, OSNKW 2011, nr 11, poz. 98.
- Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 14 września 2016r., II Ca 1504/16, niepubl.
- Postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 8 stycznia 2016r., III Ca 1897/15, niepubl.
- Postanowienie Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 23 listopada 2016r., IX Ca 665/16, niepubl.
- Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 5 grudnia 1986r., III CZP 62/86, OSNCNP 1987, nr 10, poz. 146.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2017r., III CZP 39/17, niepubl.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 1954 r., I CR 492/54, Nowe Prawo 1955, nr 7–8.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1975 r., III CRN 102/75, OSNCNP 1976, nr 6, poz. 139.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2005 r., I CK 735/04, Prawo Bankowe 2006, nr 7-8.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2005 r., II PK 405/04, OSNAPiUS 2006, nr 11–12, poz. 177.

Streszczenie

Orzekanie przez sąd w przedmiocie pozbawienia prawa własności (a temu celowi w gruncie rzeczy służy postępowanie w przedmiocie likwidacji niepodjętego depozytu) jest ingerencją w konstytucyjnie chronione prawo własności (art. 21 ust. 1 i 64 Konstytucji RP). Zakres kognicji sądu w sprawie o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu wydaje się być wąski. Może to rodzić wątpliwości odnośnie do tego, czy w przypadku śmierci uprawnionego do odebrania przedmiotu depozytu, obowiązkiem przechowawcy jest podjęcie działań, np. w postaci zainicjowania postępowania o stwierdzenie nabycia

spadku po zmarłym uprawnionym celem wyznaczenia przez sąd kręgu spadkobierców po nim i wezwania ich następnie do odbioru depozytu. Ponadto niejednocie postrzegane jest to, czy w zakresie kognicji sądu w postępowaniu o stwierdzenie likwidacji depozytu wchodzi badanie, czy osoba wskazana we wniosku jako uprawniona do odebrania depozytu, jest nią rzeczywiście. Kwestie te są przedmiotem niniejszego artykułu. Bezpośrednim powodem jego napisania była uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2017r., III CZP 39/17, w której uznano, że „Jeżeli osoba uprawniona do odbioru depozytu zmarła, jej spadkobierca jest uprawnionym w rozumieniu przepisów art. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów”.

SŁOWA KLUCZOWE: depozyt, uprawniony do odbioru depozytu, niepodjęcie depozytu, likwidacja niepodjętego depozytu, postępowanie o likwidację niepodjętego depozytu

Summary

Courts' decisions on the deprivation of the right to ownership (and this is the case with the proceedings on the liquidation of unclaimed deposits) means interfering with the constitutionally protected right to ownership (Article 21(1) and Article 64 of the Constitution of the Republic of Poland). Court's jurisdiction in cases of liquidation of unclaimed deposits seems narrow. This may raise serious doubts: in the case of death of the party entitled to collect the deposit, is the depositary obliged to take action, such as to initiate the procedure of confirmation of acquisition of inheritance after the deceased in order for a competent court to identify the heirs and request them to collect the deposit? Moreover, it remains unclear whether it is within the court's remit to test if the person named in the application as the party entitled to collect the deposit is actually the right (authorised) one. This and similar questions are addressed in this article. The author was inspired by the Resolution of the Supreme Court of 15 September 2017, III CZP 39/17, which reads, "If a person entitled to collect a deposit dies, his or her heir shall become the entitled party within the meaning of Article 6 of the Act of 18 October 2006 on Liquidation of Unclaimed Deposits."

KEY WORDS: deposit, party entitled to collect deposit, failure to collect deposit, liquidation of unclaimed deposit, procedure of liquidation of unclaimed deposit

Nota o autorze

Dr hab. Grzegorz Wolak, adiunkt w Katedrze Prawa Prywatnego Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli, Wiceprezes i Przewodniczący V Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Stalowej Woli